

Tito je volio čuti mišljenje iz “prve ruke”. Kardinal Stepinac miran, staložen, u vrijeme njihova razgovora, bio je u privremenom zatvoru. Stepinac, u to vrijeme nosilac očuvanja hrvatskoga identiteta, za Josipa Broza bio je neka vrsta prijetnje koju se nije usudio izravno povrijediti. U filmu se iznosi misao da je religija opijum za narod, što nije Marxova misao, nego Lenjinova. Lenjinov oblik negiranja religije preuzeli su komunisti nakon Oktobarske revolucije i jako su se trudili u tom da ona nestane iz čovjekovog života. Umjesto Boga tu je država koja će se brinuti za ljude. Sama Rusija imala je priliku živjeti u mraku materijalizma punih dvadesetak godina. Takvo krivo antropološko gledište čovjek nije mogao prihvatiti, jer je religija čovjekov stup, oslonac u stvarnom životu. Za religijom se žudi. Ona je sreća i kada je najteže. Iako je materijalizam otudio ljude, oni sami budili su se nakon dvadesetak godina i sami dolazili do spoznaje da učenje kojemu su bili podučavani nije ispravno. Oni koji su javno govorili protiv države i tvrdili da ima Boga preko noći su nestajali bez traga u Rusiji, svjedoči nam kasnije i Stjepan Tomislav Poglajen u svojoj autobiografiji *Božje podzemlje*. Stepinac je toga svjestan i cijeli razgovor sve ponudeno odbija od Tita, jer čovjek može biti u napasti i time počinjati grijeh, smatra Stepinac. Gdje je Bog kada je rat, pita Tito Stepinca. To je osobno naš izbor, spremno odgovara Stepinac. Oktobarska revolucija, prema Titu, nadahnula je ljude diljem svijeta da brinu jedni za druge, ali bez religije. Posljedica takvoga stava komunista bilo je proganjanje vjernika u komunističkoj Rusiji. Jednakost i briga za kojom Tito teži privid su koji Stepinac prepoznaje i izjavljuje: “Ne iskorištavaj svoga brata.” Previše svjedoka za Tita nije dobro ako bi Stepinac mogao biti ubijen. U Drugom svjetskom ratu mnogo je bilo

žrtava, Stepinac naglašava svjestan da bi njegov život bio kap u moru. Stepinac s NDH nije imao baš dobre odnose. Svojom upornošću uspijevao je rješavati probleme s političarima. Tito je mišljenja da je Stepinac surađivao s okupatorom veoma prisno, što Stepinac odlučno nije čuo. Tito podsjeća i na djevojku koju je Stepinac zaprosio te potom otišao u svećenike. Život koji samo teži tjelesnim strastima jednak je grijehu. Shvatiti da čovjek pored tjelesne posjeduje i duhovnu dimenziju koja ga pokreće u životu velik je uspjeh za čovjeka i njegov razvitak. Tito je pokazao da je bio upućen u sve podatke o Stepincu i preko osobnih pitanja želio je osvojiti sugovornika, ali sve je bilo bezuspješno. Iza niza nepovezanih pitanja krije se želja Tita da Stepinac prizna odvajanje hrvatske Crkve od Vatikana, na što on nije spreman ni pod kakvim uvjetima. Tito Stepinca ne može javno ubiti, jer previše ima svjedoka koji će se pobuniti i u državi stvoriti nemire. Braniti Hrvatsku, bez obzira na povijesna zbivanja, vlastitim životom i stavom može samo čista savjest koja ljubi Boga iznad svega, a bližnjega kao samoga sebe i ni na koji način ne iskorištavajući svoga brata.

Sanja Frajtić

Misaona poezija Ružice Martinović–Vlahović

Ružica Martinović–Vlahović, *Nasmijane zvijezde: Pjesme (o) Mariji i druge duhovne pjesme*. Split: Naklada Bošković, 2022.

Pjesnikinja, prozaistica, esejistica i liječnica Ružica Martinović–Vlahović odrasla je u Kominu u Dalmaciji, a živi u Slavonskom Brodu. Piše pjesme, pripovijetke, romane, eseje, haiku, osvrte i životopise te sudjeluje u uredničkom radu. Objavila je šest zbirki poezije, tri zbirke pripovijetki i dva romana. Dobit-

nica je većega broja književnih nagrada, a nedavno je za ovu svoju najnoviju knjigu *Nasmijane zvijezde* primila nagradu Fra Martin Nedić.

Zbirku pjesama „Nasmijane zvijezde“ otvara uvodna Napomena autorice: “Dio pjesama u ovoj knjizi, koje su tematski bile prikladne, probrala sam iz ranijih zbirki i one čine manje od trećine ove zbirke. Ostale pjesme su nove, odnosno još neobjavljene, osim nekoćine u časopisima. Neke od ovih pjesama nastajale su kroz dulje razdoblje, a i pomisao o knjizi posvećenoj Majci Božjoj postoji već dugo. Kao što sam nekoć imala jedan san o božićnoj zbirci koji sam prije desetak godina pokušala uzbiljiti u knjizi *Vrata Božića* i ovaj san o Marijinoj knjizi čekao je na svoje buđenje sve do sada. Iako knjiga *Nasmijane zvijezde* nosi noćni naslov i ispisana je pjesničkim snovima, želja mi je da nas sve duhovno probudi i zasvjetluca nam onom Svjetlošću koja noću i danju jednako sjaji.”

U Predgovoru knjizi mons. Valentin Pozaić, pomoćni biskup zagrebački u miru, naziva ovu zbirku poezije “pjesme Mariji i o Mariji”, “hvalospjev i molitva”. Premda manji dio tih pjesama ima i drugačiju tematiku.

Knjiga je ilustrirana reprodukcijama umjetničkih slika u boji, pa i fotografijama kipova, kao što je crna Bogorodica s Djetetom u Mariji Bistrici i kip Majke Božje u crkvi sv. Ante u Kominu. Veliku većinu slika čine Bogorodica sa Djetetom, ali ima i slika same Marije, njezinih zavjetnih slika iz hrvatskih svetišta, potom Isusa na križu, Isusa Svevladara i Milletova slika seljaka na polju (1859.) kako mole Angelus.

Ova zbirka pjesama sastoji se od tri ciklusa. Prva dva *Marija Božja mati* i *Božja mati naša mati* pjesme su posvećene Bogorodici, a posljednji i najkraći ciklus *Pred svetohraništem* sastoji se od

nekoliko duhovnih pjesama različite tematike.

Pjesme su napisane slobodnim stihom, premda poneka ima i rimu. Metafore su nenapadne, ali misaono kvalitetne i pružaju mistični ugodaj. Riječ je prvenstveno o poeziji misli. Ponekad, sasvim rijetko, nailazimo na rimu, kao u pjesmi *Rodio se Sin*. Izuzetno pjesma *Božićna iskra III* ima ne samo rimu, nego i naglašen ritam. Metafore su često jednostavne i drevne, kao “nebeski cvijet” ili “školjka biserna”, “zasuni vječnosti” i dr. Ali stihovi su i inače općenito jednostavni, ekonomički i jezgroviti. I ne trebaju puno metafora i simbola. Dovoljna je jednostavna i duboka misao, koja ovoj poeziji daje snagu. Bogorodica je “Majka Božje ljubavi — jedine mjere vječnosti”. Pojedine pjesme posvetila je hodočasničkim Gospama: *Crna Madona Bistrička*, *Gospa Sinjska*, *Tripud Divna Majka*.

Prva pjesma prvoga ciklusa, po kojoj je zbirka ponijela ime *Nasmijane zvijezde*, pjesma je o Mariji. U njoj piše: “I kako se žare nasmijane zvijezde / od pogleda Njena! / Oživljena dahom koprena se diže / s tajnosti svega. [...] Iz Majčina krila rasula se mana posvuda / a vječnost sipi kao prvi snijeg.”

U pjesmi *Kuća sreće* proročanski pjeva: “Marija će biti odmorište i utjeha, u pustoši svijeta ona će biti — kuća sreće!”, a u pjesmi *Posvećenje boja* posvećenoj velikim slikarima nabrāja brojna imena Bogorodice Marije: “jer Ti imaš imenâ koliko i ljudi koji Te njima zazivlju”, a koja su ustvari nazivi pojedinih majstorskih platna. Metafore su ponekad jednostavne, ali misli su duboke i originalne. Kao sintagma: “u trenutku bezvremena”. Ružica piše Mariji: “Ispod Tvoje plašta vrijeme stoji / a bol ne boli, Majko Milostiva!”

U pjesmi *Mater misericordiae* piše: “Tvoj plašt kraljevski čudo je milosti. / I ti ga širiš nad svim stvorenjima / nad ze-

maljskim bolima i snima / i ljubav dijeliš — baš svima! // A pod Tvojim skutom novi Eden se krije / u kojem se nevinost vraća grješnima / u njemu nema ni stabla ni zmije / samo je Dobro ostalo.” Pjesme su nerijetko pune zanosa, kao pjesma *Angelus*: Zastao je grad / između jave i sna / u trenutku bezvremena; / gdje vrijeme se ponekad / u istinu pretvara: u časak pohoda / u lahor prolaska. / I sadašnjost je tijelom postala! / A tijelo je nestalo, više ga ne osjećam: / cijela sam od zvona satkana!” Nerijetko naginje mistici kao u pjesmi *Šutnja Riječi*: “A prije svih šutnji — bila je Riječ. / I nakon njih, šutnja je Riječ postala. / Sabrala je u sebe sve riječi i šutnje. / Jer ova Riječ može šuteći govoriti / i govoriti šutjeti.” U pjesmi *Sva Njegova doba* obuzima ju ushit i radost: “Začudna ljepota Božjega pojavka u svijetu / uvijek nas iznova obuzima i uznosi / ushitom i radošću — / kako prikladno i jednostavno / nenapadno i ljudski posve prirodno / Bog se pojavio među nama.” Pjesme Bogorodici često su praćene radošću Isusova rođenja. Ružica, koja je i sama žena i majka, sjajno se uživljava u doživljaje Božje Majke. U pjesmi *Svako rođenje prati jedna zvijezda* piše: “Svako rođenje jedno je otajstvo / i svako novorođenče — / Bogojavljanje!”

U ciklusu pjesama *Božja mati naša mati* počinje s neposrednim obraćanjem Bogorodici, što je već samo po sebi molitva. U pjesmi *Gospa Kominska* spaja suprotnosti, ugodu i neugodu: “Osmi-

jeh i suza stopljeni sjajem / na istom licu, u isti mah. / Uzdah i ushit, bol i milina / Nebesa su gore, ali dolje je zmaj!” Što sve njezinoj pjesmi daje konkretnost života. Tu su i prividni paradoksi: “Kraljica svijeta, a služi svima.” Mariju naziva “pjesmom nebesa”, “početkom boljega stiha”, “Zemljinom vječnom poemom”, “ishodištem Riječi”. Metafore su ponekad stare i drevne, a ponekad i vrlo originalne. Jedna se pjesma sastoji sva od pitanja: Što je tebi Gospodine trebalo da iz Transcendencije sideš u tjelesnost? U pjesmi *Radosna otajstva* nabraja Bogorodičina imena i nazive.

Treći i posljednji ciklus *Pred svetohraništem* donosi raznovrsne pjesme. Pjesme (o) Mariji dovode nas do pjesama (o) Isusu, a tu su i razne pjesme Bogu, duhovne ispovijesti, molitve i pjesme o molitvi, sve do u zbirci posljednje pjesme *Psalam*, ujedno njezine prve objavljene pjesme, i to u drugom broju studentskoga lista *Jordan* godine 1974., koju je ubrzo po objavljivanju uglazbio Martin Mesarić, pa je postala njezina najslavnija pjesma i u Crkvi često pjevana pod misom pod naslovom *Tvoj Duh me ovija*. I tako je Ružica Martinović-Vlahović tom posljednjom, a ustvari prvom pjesmom zatvorila svoj pjesnički duhovni krug, koji nipošto nije konačan i završen — on ostaje uvijek otvoren za dubine i visine onostranosti.

Josip Sanko Rabar